

Sygn. akt II UK 337/09

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Beata Gudowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku E. Spółki Jawnej W. N., Wi. N.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o wysokość podstawy wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 6 maja 2010 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 24 kwietnia 2009 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy, Sad Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 15 kwietnia 2008 r. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w ten sposób, że wyłączył z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników „E.” sp. j. wypłaty w gotówce na pokrycie kosztów przejazdów środkami lokomocji dokonane w okresie od dnia 1 grudnia 1997 r.

Wyrokiem z dnia 24 września 2009 r. Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych uwzględnił apelację organu ubezpieczeń społecznych i zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił odwołanie w odniesieniu do podstawy wymiaru składek za okres od dnia 1 grudnia 1997 r. do dnia 31 grudnia 1998 r., a w pozostałym zakresie apelację oddalił. Uwzględnił zmianę prawa i do oceny stanu faktycznego w okresie od dnia 1 grudnia 1997 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. zastosował rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.), a od dnia 1 stycznia 1999 r. § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.).

Podkreślił, że w odniesieniu do okresu sprzed dnia 1 stycznia 1999 r. nie przewidziano możliwości odliczenia kosztów przejazdów pracowników do pracy. W § 7 ust. 1 pkt 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r., w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 1997 r. wyłączono tylko korzyści zapewnione pracownikom w układach zbiorowych pracy lub w umowach indywidualnych, polegające na uprawnieniu do zakupu po cenach niższych niż detaliczne niektórych artykułów lub przedmiotów, korzystania z bezpłatnych lub częściowo odpłatnych przejazdów środkami lokomocji, z biletów teatralnych, kinowych itp., a po nowelizacji jedynie możliwość wyłączenia wartości świadczeń rzeczowych oraz ekwiwalentów za te świadczenia – wynikających z przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. Inaczej ocenił obowiązki płatnika w zakresie ustalenia podstawy wymiaru składek odprowadzanych po dniu 31 grudnia 1998 r., uwzględniając, że stosownie do § 2 pkt 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r., wyłączeniu z podstawy wymiaru składek podlegają korzyści materialne wynikające z układów zbiorowych pracy, regulaminów wynagradzania lub przepisów o wynagradzaniu, a polegające na uprawnieniu do zakupu po cenach niższych niż detaliczne niektórych artykułów, przedmiotów lub usług oraz korzystaniu z bezpłatnych lub częściowo odpłatnych

przejazdów środkami lokomocji. Przyjął, że płatnik po dniu 1 stycznia 1999 r. prawidłowo nie uwzględnił w podstawie wymiaru składki kosztów podróży pracowników do miejsca pracy, które bezspornie na ich rzecz ponosił, gdyż do dnia 15 kwietnia 2007 r., kiedy na podstawie aneksu nr 3 do regulaminu wynagradzania pracowników Przedsiębiorstwa Produkcyjno-Handlowego „E.” S.C. z dnia 30 lipca 1996 r. wprowadzono art. 19 ust. 1, pracownicy spółki korzystali z refundacji kosztów przejazdu środkami lokomocji do miejsca pracy na podstawie uchwały współwłaścicieli z dnia 5 stycznia 1993 r., którą zaliczył do szeroko pojętych przepisów o wynagradzaniu w rozumieniu § 2 pkt 26 rozporządzenia.

Skarga kasacyjna organu rentowego dotycząca części wyroku Sądu Apelacyjnego obejmującej rozstrzygnięcie o oddaleniu apelacji, z wnioskiem o uchylenie w tej części zaskarżonego wyroku, została oparta na podstawie naruszenia prawa materialnego przez błędną wykładnię § 2 pkt 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. polegającą na wyłączeniu z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe korzyści materialnych pracowników, których przyznanie przez pracodawcę nie wynika „z układów zbiorowych pracy, regulaminów wynagradzania lub przepisów o wynagradzaniu”, ani innego aktu zaliczanego do źródeł prawa pracy. W ocenie organu rentowego, uprawnienie do uzyskania bezpłatnych przejazdów środkami komunikacji, którego kosztu nie uwzględnia się w podstawie wymiaru składek, powinno być uwzględnione w akcie należącym do ustawowego katalogu źródeł prawa pracy. Przyjęcie odmiennego stanowiska prowadzi do wniosku, „że w omawianym przepisie zbędne jest określenie źródeł uprawnień do określonych w nim korzyści majątkowych, czego nie dałoby się pogodzić z założeniem racjonalności ustawodawcy”. Skarżący podniósł, że zgodnie z art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.) podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe stanowi przychód uzyskany przez pracownika, z wyjątkiem przewidzianym między innymi w § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia, a ten wyjątek nie może być interpretowany rozszerzająco. Z tego względu nie można przyjąć, aby istniały jakiegokolwiek „szeroko pojęte” przepisy o wynagrodzeniu w rozumieniu tego przepisu, w szczególności by dotyczyło to uchwały właścicieli

spółki cywilnej, poprzedniczki płatnika. Uzupełnił, że posługiwanie się przez ustawodawcę pojęciem „przepis” odnosi się do władczego rozstrzygnięcia o prawach lub obowiązkach określonej kategorii podmiotów stosunków prawnych, zawartego w akcie prawnym należącym do źródeł powszechnie obowiązującego prawa, wymienionych w art. 87 Konstytucji. Wprawdzie w sferze stosunków społecznych, regulowanych przez normy prawne kodeksu pracy, przepisy normujące prawa i obowiązki pracowników, mogą być też zwarte w aktach nie mających charakteru powszechnie obowiązującego, ale tylko wymienionych w katalogu źródeł prawa pracy, zawartym w art. 9 § 1 k.p., uwzględniającym układy zbiorowe, inne porozumienia zbiorowe, a także regulaminy i statuty. Wynika stąd, że uchwała wspólników spółki cywilnej nie może zostać zakwalifikowana jako regulamin wynagradzania i nie należy do katalogu źródeł prawa pracy, więc jej postanowienia nie mają charakteru „przepisów o wynagradzaniu”.

Dodatkowo skarżący podniósł, że uchwała z dnia 5 stycznia 1993 r. została podjęta przez wspólników spółki cywilnej „E.” przed jej przekształceniem w adresata zaskarżonej decyzji, „E.” spółkę jawną.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Skarżący zbudował pogląd o nieobowiązaniu w spornym okresie w spółce „E.” „przepisów o wynagradzaniu”, o których mowa w § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, przez nawiązanie do zamkniętego katalogu źródeł prawa (art. 87 Konstytucji) i źródeł prawa pracy (art. 9 k.p.). Nie jest pogląd trafny, gdyż lista aktów prawnych wymienionych w § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia oczywiście poza ten katalog wykracza. W przepisie tym wymienia się właśnie wyłącznie źródła prawa pracy niemające zakotwiczenia w Konstytucji i odwołuje się do przepisów swoistych dla prawa pracy w sposób odmienny od wymienienia ich w art. 9 § 1 k.p. O ile w tym przepisie mowa jest o Kodeksie pracy oraz przepisach innych ustaw i aktów wykonawczych, określających prawa i obowiązki pracowników i pracodawców, a także postanowieniach układów zbiorowych pracy i

innych opartych na ustawie porozumieniach zbiorowych, regulaminach i statutach określających prawa i obowiązki stron stosunku pracy, o tyle regulacja w zakresie ustalania składek na ubezpieczenie społeczne nakazuje w omawianym rozporządzeniu uwzględniać układy zbiorowe pracy, regulaminy wynagradzania oraz – bliżej niesprecyzowane – przepisy o wynagradzaniu. Skoro nie są to zakresy identyczne, należało ocenić jako trafne stanowisko Sądu Apelacyjnego, że przeciwstawienie w treści normatywnej § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia korzyści materialnych wynikających „z regulaminów wynagradzania” od korzyści wynikających z „przepisów o wynagradzaniu” prowadzi do stwierdzenia odrębności każdej z tych regulacji płacowych.

Jakkolwiek regulamin wynagradzania zawiera przepisy o wynagradzaniu (z ograniczeniem przedmiotowym do jednorodnej problematyki - warunków wynagradzania za pracę, z wyłączeniem wypłaty części wynagrodzenia w naturze, gdyż zgodnie z art. 86 § 2 k.p. materia ta jest zastrzeżona dla ustawodawcy bądź układów zbiorowych pracy), to w omawianym przepisie chodzi o inną jeszcze regulację zakładową dotyczącą wynagradzania, niebędącą regulaminem wynagradzania. Taka regulacja – wbrew twierdzeniu skarżącego – istnieje, należy bowiem zwrócić uwagę, że nie w regulaminie, lecz w właśnie w innych przepisach o wynagradzaniu regulowane są warunki wynagradzania za pracę oraz przyznawanie świadczeń związanych z pracą ustanowione przez pracodawcę zatrudniającego mniej niż 20 pracowników, nieobjętych zakładowym układem zbiorowym pracy ani ponadzakładowym układem zbiorowym pracy (art. 77² k.p. *a contrario*).

Pracodawca taki nie wydaje regulaminu, lecz wiążąco zobowiązuje się w wydanych przez siebie przepisach do określonego świadczenia na rzecz pracowników w sposób umożliwiający określanie na jego podstawie indywidualnych warunków umów o pracę. Taka regulacja nie jest regulaminem, jakkolwiek wykazuje daleko idące do niego podobieństwo. Analogicznie i w tych przepisach pracodawca może ustalić także inne świadczenia związane z pracą i zasady ich przyznawania - zarówno takie, jakie przewidują przepisy prawa pracy (np. wynagrodzenie za czas choroby, odprawa emerytalna), jak i takie, które stosowane są tylko u danego pracodawcy.

Formą prawną „przepisów o wynagradzaniu” mogą być postanowienia uchwały wspólników. W wyroku z dnia 22 lutego 2008 r. (I PK 194/07, OSNP 2009, nr 11-12, poz. 133 z aprobowaną glosą J. Steliny, OSP 2010 nr 1, poz. 8) Sąd Najwyższy przyjął, że system motywacyjny przewidujący premie i nagrody, wprowadzony uchwałą zarządu spółki będącej pracodawcą, stanowi źródło prawa pracy w rozumieniu art. 9 § 1 k.p. także wówczas, gdy jest częścią regulaminu organizacyjnego, jak też, że z art. 77² k.p. nie wynika zakaz tworzenia regulaminu wynagradzania ujętego w kilku dokumentach.

Wynika stąd, że uchwała wspólników z dnia 5 stycznia 1993 r. dotycząca korzystania przez pracowników z bezpłatnych przejazdów środkami lokomocji, nawiązująca do § 7 ust. 1 pkt 6 i ust. 3 pkt 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz § 2 ust. 1 pkt 26 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe, która kształtowała uprawnienia pracownicze przed wprowadzeniem regulaminu wynagradzania i także po jego wejściu w życie w spółce, jako jego uzupełnienie w okresie do dnia 15 kwietnia 2007 r., kiedy to na podstawie aneksu nr 3 do regulaminu wynagradzania pracowników przedsiębiorstwa produkcyjno - handlowego „E.” s.j. z dnia 30 lipca 1996 r. wprowadzono art. 19 ust. 1.

W konsekwencji Sąd Najwyższy stwierdził, że przepisy o wynagradzaniu określające prawo pracowników do korzystania z bezpłatnych lub częściowo odpłatnych przejazdów środkami lokomocji mogą być przedmiotem uchwały wspólników spółki handlowej, zważył jednak, że kwestia przejścia pracowników „E.” spółki cywilnej do „E.” spółki jawnej stanowiła nowość niedopuszczalną w postępowaniu kasacyjnym (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji (art. 398¹⁴ k.p.c.)